

Asia: VN/9791/2020

Rikosprosessin tehostaminen

1. Lapsiin kohdistuvien rikosten käsittelyn nopeuttaminen

a) Esitutkinnan toimittamista sekä syyteharkintaa ja syytteen nostamista kiireellisesti koskevat ehdotukset sekä pääkäsittelyn pitämistä määräajassa koskeva ehdotus asianomistajan ollessa alle 18-vuotias (ETL 3:11, ROL 1:8a ja ROL 5:13)

On varmasti ongelma se, että lapsiin kohdistuvien rikosten esitutkinta, syyteharkinta ja oikeudenkäynti vievät pitkän ajan. Kannatettavaa on tehostaa prosessia, ja tätä olisi osaltaan tukemassa myös se, että tutkintaa hoidetaan siihen paneutuneiden poliisien toimesta. – Perusajatus prosessin nopeuttamisesta on hyväksyttävä, keinot eivät ehkä kuitenkaan ole sellaisia, joilla tavoitteeseen tultaisiin pääsemään.

Käräjäoikeus suhtautuu kuitenkin erittäin kriittisesti siihen, että oikeudenkäynti tulee järjestää 30 päivän kuluessa sen vireilletulosta. Käytännössä tämä tarkoittaa, että kiireellisyysperuste on lähes samaa luokkaa kuin vangittujen jutuissa. Sinällään myös erikoista, että esimerkiksi väliaikaismääräystä koskeville vaatimuksille lapsen huoltoa, tapaamisoikeutta ja asumista koskevissa asioissa ei päädytty asettamaan mitään tiukkoja määräaikoja, vaikka siellähän olisi oikeastikin joskus pakko käsitellä asiat joskus jopa melkein per heti. – Asian kokonaiskäsittelyajassa, kun juttu on poliisilla ja syyttäjällä ensin 2-3 vuotta, käräjäoikeuden osuus voi olla hyvinkin pieni; tähän nähden tuollaisen määräajan asettaminen käsittelylle ei asiallisesti vaikuta kokonaisuuteen mitenkään; loppukiri ei tuo toivottua tulosta, vaan vaikuttaa tuomioistuimeen kiirettä ja sen tuntua lisäävästi.

Ottaen kuitenkin huomioon sen, että nämä törkeät lapsen seksuaaliset hyväksikäytöt ynnä muut ovat joskus varsin laajoja kokonaisuuksia useampine istuntopäivineen, niin jos tuomioistuin sidotaan tuohon ”välittömään oikeudenkäyntiin” myös muissa kuin vangittujen jutuissa, niin tämä tulee aiheuttamaan runsaasti aikatauluongelmia nykyresursseilla. Ongelma ei ole vain periaatteellinen ”aina tuomioistuimeen lisää kiireellisiä töitä”. On totta, jutut eivät lukumäärällisesti lisäänty, kuten sivulla 107 todetaan, mutta määräaikaan sidottujen kiireellisten asioiden käsittely tulee kuitenkin vaikuttamaan väistämättä muiden asioiden, kuten laajojen riita-asioiden, käsittelyaikoihin.

”...kysymys on vain rikosasioiden sisäisen käsittelyjärjestyksen muuttamisesta.” asiaa yksinkertaistetaan liikaa. – Tällä voi olla vaikutusta myös rikosasioiden käsittelyaikojen pidentymiseen joidenkin juttutyyppeiden kohdalla; kiireellisen jutun saapumisen ennakointi, kuten mietinnössä väläytetään, ei ole yksiselitteinen ratkaisu kiireellisyysongelmaan. Haasteita on erityisesti pienimmissä käräjäoikeuksissa, joissa on sekaosastot rikos- ja siviiliasioille.

b) Edunvalvojan määräämistä esitutkinnassa koskeva ehdotus (ETL 4:8)

Käräjäoikeus ei pidä tarpeellisena edunvalvojan määräämistä alle 18 vuotiaalle todistajalle. Ehdotettu menettely voi olla kankeaa, aiheuttaa työtä ja viivästyttää asian käsittelyä.

2. Erityisosaamisen turvaaminen

a) Esitutinnan johdon keskittämistä alle 18-vuotiaita koskevassa esitutkinnassa koskeva ehdotus (ETL 4:7)

Ei lausuttavaa

b) Esitutkintatoimenpiteiden ja tutkinnan johdon keskittämistä erityisen suojelun tarpeessa olevia asianomistajia koskevassa esitutkinnassa koskeva ehdotus (ETL 4:7a)

Ei lausuttavaa

3. Tekniikan hyödyntäminen rikosprosessissa

a) Kuulustelutilaisuuden tallentamista ääni- ja kuvatallenteeseen koskeva ehdotus (ETL 9:3)

Tekniikkaa on jo käytössä laajasti eikä sen lisääminen tuone kovinkaan paljoa lisäarvoa asiaan. Tekniikan käytön lisäämistä ei kuitenkaan pidetä huonona asiana.

b) Kuulustelutilaisuuden tallentamisesta todisteena käyttämistä varten koskevat ehdotukset (ETL 9:4 ja OK 17:24)

Näissä arkaluontoisissa jutuissa käyttöä voisi hyvinkin lisätä; ehdotuksen tarkoituksena parantaa seksuaalirikosten asianomistajien asemaa rikosprosessissa ja suojella heitä rikosprosessin aiheuttamilta haitoilta. Tämä ei tuone mitään erityisen merkittävää muutosta, ottaen huomioon että näitä tallenteita saisi käyttää todisteena edelleen vain yksilöidyissä (seksuaali)rikosten käsittelyissä.

4. Esitutkintayhteistyön kehittäminen

a) Tutkintasuunnitelmia koskeva ehdotus (ETL 3:3a)

Tämän tarkempi kommentointi ehkä kuulunee enemmän syyttäjille ja poliiseille, mutta lähtökohtaisesti varmasti kaikki yhteistyön syventämiset palvelevat prosessia kokonaisuutena. Mitä enemmän syyttäjä on mukana poliisia ohjaamassa, sitä paremmin saadaan juttu kerralla tutkittua.

b) Loppulausuntoa koskeva ehdotus (ETL 10:1)

Kuten edellä

c) Esitutkintaviranomaisen ja syyttäjän yhteistyövelvollisuutta koskeva ehdotus (ETL 5:3)

Kuten edellä

5. Sovittelumahdollisuudesta ilmoittamista koskevat ehdotukset (ETL 4:16 ja 4:18)

.

Käräjäoikeus pitää hyvänä, että täsmennetään asianomistajalle ja vastaajalle sovittelun mahdollisuutta. Ilmeisesti kuitenkin myös vapaaehtoinen pienempien rikosasioiden sovittelukin on lisääntynyt huomattavasti sovittelutoimistoissa.

Käräjäoikeus pitää kannatettavana sovittelun lisääntymistä. On kuitenkin muistettava, että myös syyttäjällä voi pienemmissä jutuissa olla mahdollisuus jättää syytteet nostamatta, jos osapuolet jutun keskenään sopivat.

6. Ns. putkakuolemia ja poliisin voimankäyttötilanteita koskevat ehdotukset (ETL 2:4 ja 5:1)

.

Käräjäoikeus pitää hyvänä esitystä siitä, että syyttäjä toimii tutkinnanjohtajana aina näissä tapauksissa ja, että ilmoitusvelvollisuus tulee ihan selkeästi säädettyä.

7. Tarve ja edellytykset syyttäjän vaitiolo-oikeudesta säätämiseksi (mietinnön liite 2)

.

Selvää on, ettei syyttäjä voi tiettyjä seikkoja tuoda esiin (valeostajan/peiteoperaatioon osallistuneen henkilöllisyyttä, anonyymien todistajan henkilöllisyyttä jne). Edellä mainitut seikat tuovat luonnollisesti omia ongelmiaan kontradiktorisuus ja puolustautumismahdollisuusnäkökulmat huomioon ottaen. Käräjäoikeus ei kuitenkaan osaa ottaa kantaa siihen millä tavalla lakia pitäisi täsmentää vai pitäisikö ylipäätään. Kuten mietinnön sivulla 63 todetaan, yksinkertaisin tapa lainsäädännön muuttamiseksi lienee ulottaa poliisimiesten vaitiolo-oikeus myös syyttäjään.

8. Muut mietinnössä käsitellyt asiat

a) Velvollisuus esitutkinnan toimittamiseen ja selvittämisvelvollisuuden laajuus

Ei lausuttavaa

b) Syyteneuvottelun kehittäminen

Syyteneuvottelumallin toimivuutta/kehittämistä lienee syytä arvioida. Menettelyn käyttö lienee jäänyt vähäiseksi.

c) Perusteluvelvollisuus syyttäjän ja esitutkintaviranomaisen sekä tuomioistuimen ratkaisuisissa

Perusteluvollisuus koskien tuomioistuimia; säädöstä ei ole tarvetta muuttaa, koska sellainen on jo ollut yli 20 vuotta. Asia todetaan myös myös mietinnön sivulla 70.

d) Rikosasioiden valmistelu käräjäoikeudessa

Rikosasioiden valmisteluistuntoja on varmasti syytä käyttää silloin kun tarvetta on. Käräjäoikeus vierastaa kuitenkin ajatusta sitä, että valmistelusta tehtäisiin itseisarvo; fakta kuitenkin lienee että noin 98 prosenttia jutuista voidaan hoitaa ilman valmistelua ja pääkäsittely saadaan silti asianmukaisesti käsiteltyä. Kannattaa mieluummin tehdä työtä millä on tarkoitus. – Valmisteluistunto sopii vain kaikista laajimpiin rikosasioihin, ja on vaikea nähdä niillä saatavan laajemmin prosessia sujuvoittavaa ja nopeuttavaa vaikutusta; pikemminkin haasteena on saada soviteltua aikatauluja valmistelulle ja pääkäsittelylle näissä laajemminkin jutuissa.

e) Preklusio rikosasioissa

Käräjäoikeus ei kannata ehdotusta preklusiosta rikosasioissa. Preklusiolle voidaan nähdä olevan periaatteellinen este aineellisen totuuden selvittämisen vuoksi, mutta toisin kuin riita-asioissa, rikosasioissa käsittelyn tempo on erilainen, mikä heikosti sopii yhteen preklusion tavoitteiden kanssa; joissakin tapauksissa todistelua vielä valmistuu oikeudenkäynnin jo ollessa vireillä. Kuten sivulla 84 -> säännösten muuttamiseksi ei liene aihetta. –

f) Adheesioperiaate

Kuten mietinnön sivulla 86 on todettu - adheesioperiaatteeseen ei liene syytä koskea.

g) Uhridirektiivin täytäntöönpano toisessa jäsenvaltiossa asuvien uhrien oikeuksien osalta

Ei lausuttavaa

9. Ehdotusten vaikutukset, mukaan lukien arvio mahdollisesta tuottavuuden lisääntymistä sekä vaikutukset ICT-järjestelmiin

.

Ei lausuttavaa.

10. Muuta

.

Tuomioistuimessa kaivattaneen ehkä jonkin verran järeämpiä toimivaltuuksia ja keinoja puheenjohtajalle puuttua salissa tapahtuviin asiattomuuksiin sekä tiedoksiantotapojen tehostamista tai tiedoksiannon vaatimusten lieventämistä.

Virtanen Marja
Etelä-Savon käräjäoikeus